

Velitel vlčí smečky

9. ledna 2017

Autor: **Stanislav Kužel**, 3 příspěvků, celkové hodnocení článku: 1

Klíčová slova: Rubrika: Letadla

Krátce před svými osmdesátinami, 3. ledna tohoto roku, zemřel v Moskvě Igor Petrovič Volk. 58. sovětský kosmonaut, ale především šéfpilot sovětského raketoplánu Buran.

Původem Ukrajinec byl vynikajícím zkušebním pilotem a posléze šéfpilotem sovětského raketoplánu Buran, který jej měl vynést nejen do vesmíru, ale i k hranici věčné slávy. Na oběžnou dráhu kolem Země se však nakonec podíval pouze na palubě kosmické lodi Sojuz T-12 a stanice Saljut 7. Do historie je tak dnes zapsán „jen“ jako 142. člověk, který se podíval mimo hranice zemské atmosféry. Jeho příběh je přitom mnohem zajímavější.



Igor Volk (v překladu „vlk“) slavil své narozeniny v Den kosmonautiky, 12. dubna. V tento den, ovšem už v roce 1937, spatřil světlo světa na východě tehdejší Ukrajinské SSR, v okresním městečku Zmijiv na soutoku Severního Donce a Mži – v ruskojazyčné rodině. Posléze se ale rodina přestěhovala na Dálný východ, do

Ussurijska (tzv. Vorošilovo) v Primorské oblasti, a protože jeho otec měl toulavé boty, ocitli se v době Igorova dospívání v poválečném Kursku.

Tam mu učarovala letadla a absolvoval pilotní kurzy v místním aeroklubu. Logicky pak jako branec směřoval v roce 1956 do Kirovogradského leteckého učiliště a jako pilot sloužil v Bakuském okruhu protivzdušné obrany, kde létal na bombardérech Il-28 či Tu-16.

Zkušební pilot

Roku 1963 se v hodnosti nadporučíka ocitá ve škole zkušebních letců při Letecko-výzkumném institutu M. M. Gromova v Žukovském u Moskvy, který se na čas stal jeho domovem. Stal se z něj zkušební letec, avšak současně do roku 1969 dálkově studuje vysokou leteckou školu – Moskevský letecký institut. Měl štěstí na instruktory, jakými byla letecká esa předválečných i válečných dob Vladimír Kokkinaki, Alexej Anochin, Sultan Amet-chan či Dmitrij Gudkov a další. A stali se i přáteli, protože Igor záhy ukázal své kvality.

Létal snad na všech tehdy existujících letadlech a prototypech sovětského letectva druhé poloviny 20. století. Celkem nalétal přes 7 000 letových hodin, z toho cca 3 500 hodin v rámci testování nových strojů – od stíhačů po bombardéry. Od listopadu 1971 pokoušel štěstěnu jako zkušební pilot 1. třídy...



Igor Volk v době, kdy se chystal na svůj druhý start – tentokrát v raketoplánu

Zalétával MiGy 21, 23, 25 i 29. „Učil“ vybírat vývrtku například stíhačky Su-27/Su-27UB, aby vypracoval metodiku jejího vybírání, což jistě piloti ocenili. Mimochodem – tzv. dynamické brzdění zvané dnes „Kobra“ jako první na světě předvedl na sedmadvacítce právě on. Pravda, díky častému předvádění této ohromující letové figury na zahraničních aerosalonech pilotem Viktorem Pugačevem se jí říká „Pugačevova Kobra“.

Volka to zřejmě nemrzí – má na kontě ještě jiný unikátní triumf – spolu s kolegou Anatolijem Levčenkem provedli bezmotorový klouzavý let z výšky 22 km s ruským analogem Concordu, dopravním supersonikem Tu-144, a letoun šťastně posadili na letiště. Kdo ví, co bylo toto tůčko za stroj, bude možná ještě pár minut žasnout. Ale to už zřejmě bylo v rámci letových zkoušek na pilotáž Buranu...

Tajné programy

Není proto divu, že byl ještě před tím, v polovině 70. let, začleněn do tajného vojenského programu *Spiral*, který už měl hodně společného s kosmem. Spiral, neboli MiG 105.11 byl prototyp kosmického stíhače – kluzáku, do jehož zkoušek byli zapojeni i někteří stávající (např. German Titov) a budoucí kosmonauti (např. nám známí Vasilij Lazarev, Antolij Filipčenko, Vladimír Džanibekov, Jurij Romaněnko, Anatolij Berezovoj a další). Šlo o sovětskou odpověď na americký projekt Dyna Soar, byť ten už byl dávno u ledu. Desetitunový pilotovaný kluzák měl vynášet do výšky cca 30 km hypersonik (hmotnost 52 t, rozpětí 16,5 m) dosahující rychlosti Mach 6. Z jeho hřbetu měl s vlastním raketovým pohonem startovat Spiral (10 t, délka 8 m, rozpětí 7,4 m).



Dozvukový analog orbitálního letounu Spiral v Moninu, podobný pilotoval i Volk



Maketa komplexu MiG 105.11 – na hřbetě přídě vidíme směrovky orbitálního kluzáku

Spolu s Igorem Volkem prováděli zkušební lety na dozvukovém kluzáku shazovaném z vysoko letícího bombardéru Tu-95K i Petr Ostapenko, Valerij Menickij a Alexandr Fedotov, závěrečné testy prováděli Aviard Fastovec a Vasilj Urjadov. V období 1976-1978 tito letci provedli sedm zkušebních letů. V atmosféře. Do vesmíru se modely kluzáků (v měřítku 1 : 2) pod názvy EPOS či BOR dostávaly pouze na špici raket ze základny Kapustin Jar. Projekt Spiral byl sice zastaven, ale pokusy s tzv. „vztlakovými tělesy“ BOR pokračovaly i v rámci vývoje raketoplánu Buran.

Igor Volk u toho nemohl chybět. Už v červenci 1977 byl začleněn do speciálního oddílu pilotů, připravujících se na program letů s raketoplánem, a po roce splnil požadavky na přidělení titulu kosmonaut-čekatel. Záhy se stal velitelem *speciálního oddílu č. 1 komplexu A*, patřícího pod Letecko-výzkumné středisko M. M. Gromova. Sešla se tu elita sovětského letectva, např. starý známý Anatolij Levčenko, Rimas Stankjavičius, Alexandr Šukin, Ural Sultanov či Magomed Tolbojev a postupně přibývali další, včetně většiny z těch, kteří se ochomýtlí kolem projektu Spiral. Říkalo se jim podle velitele *Vlčí smečka*.

Vesmír na dosah

A starý Vlč – Volk, se od prosince 1979 do září 1980 připravoval na kosmický let a získal titul kosmonaut-výzkumník. Letu do vesmíru se v rámci příprav na pilotáž Buranu dočkal v roce 1984 v Sojuzu T-12, kdy spolu s Vladimírem Džanibekovem a Světlanou Savickou pobýval 12 dní na stanici Saljut 7 (mimořádně – velkým příznivcem **ženské kosmonautiky** nebyl).

Ovšem zatímco Džanibekov se Savickou po přistání odpočívali v rukách lékařů, Igor Volk sundal skafandr a po dvou hodinách pilotoval vrtulník. Pravda, nejprve museli Volka do vrtulníku donést, ale tam se už vzpamatoval

z přechodu do zemské tíže tak, že po chvíli zastal funkci druhého pilota. Pak přesedl do Tu-154, speciálně vybaveného řídicím systémem Buranu, se kterým přelétl z Bajkonuru do Moskvy, odtud v MiGu 25 s přibližnými aerodynamickými vlastnostmi jako budoucí raketoplán odstartoval opět směr Bajkonur. Cíl – prověření reakcí pilota po dvanáctidenním pobytu v beztlížném stavu při pilotáži Buranu...

Ostatně právě Volk se podílel i na vývoji systému řízení kosmického letounu, takže byl prvním, kdo je vyzkoušel v praxi. Tzv. atmosférický analog, raketoplán upravený podobně jako kdysi americký Enterprise pro lety v atmosféře, ovšem vybavený šesti reaktivními motory, sloužil především (při maximální rychlosti do 600 km/h) k nácviku přistávacích manévru a k získání pilotních návyků.



Kandidáti na první kosmický let Buranu, sehraná dvojice Volk a Stankjavičius

Po pěti pojezdových zkouškách tzv. atmosférického analogu BTS-02 jej Igor Volk 10. listopadu 1985 spolu s druhým pilotem Rimasem Stankjavičusem poprvé, na 12 minut, zvedl do vzduchu a rychlostí cca 480 km/h udělali okruh kolem letiště ve výšce kolem 1 500 m.

3. ledna 1986 si let zopakovali už do výšky tří kilometrů...

Igor Volk, většinou v se Stankjavičusem či Levčenkem, podnikl celkem 13 letů na tomto analogu a při desátém letu, 16. února 1987, se poprvé tato posádka svěřila automatickému a provedla bezmotorové, automatické přistání na letišti Bajkonuru. To byl, jak víme, velmi důležitý posun při zkušebních letech, protože tímto způsobem pak přistával Buran po svém prvním a posledním kosmickém letu...

„Vlčí smečka“ absolvovala celkem 11 pojezdových zkoušek a 24 letů analogů, ovšem nikoho asi nepřekvapilo, když byla dvojice Igor Volk a Rimas Stankjavičius jmenována jako hlavní posádka pro první pilotovaný kosmický let Buranu.



Buran – analog BTS-02 při přistání (všimněte si motorů na zádi letounu)

15. listopadu 1988 sovětský raketoplán odstartoval poprvé a naposledy. To ovšem několik desítek mužů oddílu složeného nejen z pilotů MAI (Vlčí smečka) ale i lidí z konstrukčních kanceláří, armádních zkušebních pilotů z jiných středisek, chystajících se k letům na Buranu, netušilo. Buran měl původně absolvovat pět bezpilotních letů na oběžnou dráhu Země včetně automatického spojení se stanicí MIR. Teprve pak byl na léta 1994-95 plánován pilotovaný let pod velením Igora Volka. Tomu přes jeho protesty (to už byl jmenován Náčelníkem speciálního komplexu přípravy kosmonautů OKPKI!) už z jara 1988 vyměnili copilota Stankjavičuse za Magomeda Tolbojeva a později nastaly další tahanice, kdy měl být místo druhého výkonného pilota jako druhý člen posádky jmenován technik z NPO Eněrgija, údajně Alexandr Ivančenko.

Bohužel pro ruskou, ale i světovou kosmonautku byl už Gorbačovem program Eněrgija/Buran pozastaven (program tzv. *Hvězdných válek* pro které byl v zásadě určen, byl i v USA zastaven) a v roce 1993 prezidentem Borisem Jelcinem (údajně pro nedostatek peněz; jeden start stál miliardu rublů) i kvůli složité ekonomické a politické situaci zrušen úplně. Vynaložené úsilí stovek lidí a miliardy rublů tak zmizely v jakési černé díře...



Ještě jednou v kabině Buranu (viz vystavený „analog“ v německém technickém muzeu Speyer)

Igor Volk a někteří jeho druzi ještě dlouho doufali, že bude program obnoven a zůstávali v oddíle kosmonautů do roku 1995. Trpkou tečkou se stala havárie, kdy se na soulodí Eněrgija/Buran v montážní budově na Bajkonuru zřítil strop (trosky jsou tam dodnes...). Samotnou „Vlčí smečku“ pak pronásledovalo jakési prokletí. Při zkušebních letech z různých příčin zahynuli jeho partáci Levčenko, Stankjavičius, Šukin a Kononěnko.

Po odchodu z oddílu kosmonautů se rozčarovaný Igor Volk věnoval sportovním a společenským aktivitám, byl prezidentem Federace milovníků letectví, stejnou funkci zastával i ve Všesvazové tenisové federaci, byl také zvolen prvním viceprezidentem Federace ruské kosmonautiky a do posledních dnů se věnoval popularizaci kosmického výzkumu.

Igor Volk, jedna z výrazných postav kosmonautiky konce minulého století, zemřel tři měsíce před svými osmdesátými narozeninami. Jeho odchodem se bohužel zabýval jen ruský tisk.

I když – určitě si na něj vzpomenu na jeho téměř jmenovec Jean-Loup Chrétien (Loup znamená „vlk“). Je téměř neznámým faktem, že nejen Jean-Loup, ale i další francouzští astronauti, např. Jean-Pierre Haignere či Michel Tognini, kolem let 1990-91 patřili k Vlčí smečce. Přípravovali se totiž na další společné kosmické lety a na starty tehdy ještě vyvíjeného francouzského miniraketoplánu Hermes...

Osud chtěl jinak.



Unavený Igor Volk po letu v tzv. analogu Buranu – první automatické přistání